

1. 11. 2017
Mgr. Iveta Urbánková,

sociální pracovnice

Teorie a metody
v kontextu domácího násilí
a
institucionální síť pomoci

- **Teoretické přístupy k problematice DN**
  - feministický versus kriminologický pohled
  - faktorové a dílčí teorie
- **Teorie a metody sociální práce s oběťmi DN**
  - zasazení do paradigmat a dalších teorií sociální práce
  - teoretické perspektivy a další specifické metody a přístupy
- **Systemová a institucionální síť pomoci v ČR**
  - historie práce s oběťmi v ČR
  - místní, regionální a národní úroveň
  - interdisciplinární spolupráce
  - záznam divadelního představení
  - kompetence jednotlivých aktérů

- Feministický versus kriminologický pohled
- Jednofaktorové, multifaktorové a dílčí teorie
- Vymezení pojmu DN

Feministický přístup

- ženy jako oběti socio–strukturního násilí
- patriarchální hodnotové stereotypy jako motivace agresorů
- potřeba moci, kontroly a dominance
- násilí jako volba nikoli ztráta kontroly

Kriminologický přístup

- partnerské násilí bez ohledu na pohlaví oběti a pachatele
  - syndrom týraného partnera (ne ženy)
  - výzkumy osobnosti pachatele – kritici: „psychologický make-up“
- multifaktorové teorie:

Shoda těchto přístupů:

- DN – z hlediska motivace kvalitativně odlišný fenomén, který nelze směřovat s obecnou kriminalitou

Jednofaktorové teorie

➤ psychologické teorie

(deprese, alkohol, osobnost, povahové zvláštnosti pachatele)

➤ sociologické teorie

(konec psychiatrizace, násilí jako produkt „mužské společnosti“)

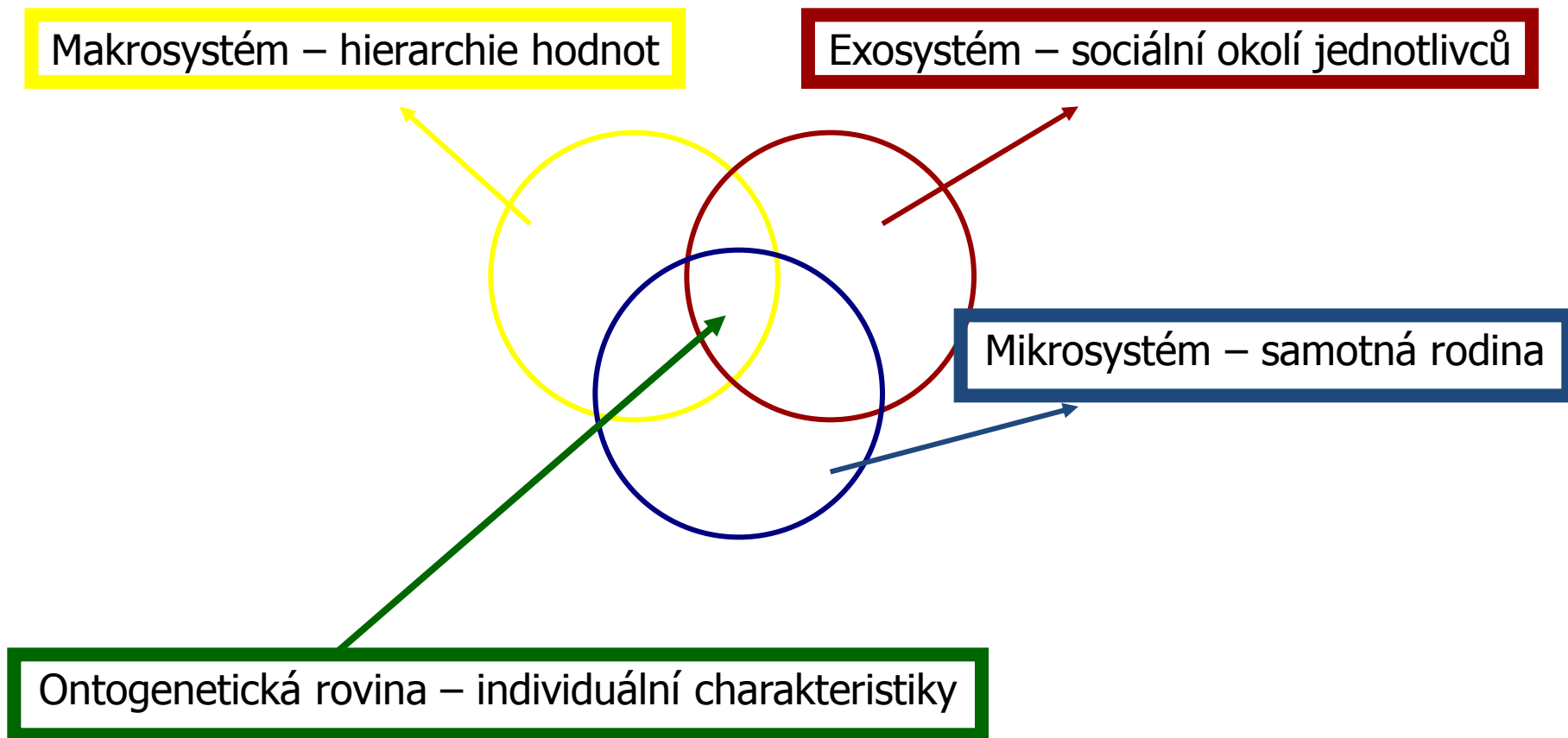
➤ biologicko–genetické teorie aj.

(obecné predispozice k agresivnímu chování)

- Zaměřené na psychické násilí
- Psychoanalýza
- Teorie osobnosti
- Teorie rodinných systémů
- Teorie stresu
- Teorie sociálního učení
- Sociálně–psychologické teorie
- Situační teorie
- Teorie zdrojů
- Teorie sociální směny
- Viktimologie

Multifaktorová teorie D.G. Duttona

- Zasazení do paradigmat a dalších teorií SP
- Specifické metody a přístupy

Payneova paradigmata sociální práce:

Terapeutické paradigma:

- podpora rozvoje a uskutečnění osobnosti klienta směřující k obnově duševního zdraví, důraz kladen na komunikaci a vztah
- př. Rogersův model terapie zaměřené na klienta

Reformní paradigma:

- příčina problémů tkví ve společenské nerovnosti, úsilí o změnu prostředí
- př. Strukturální model – Middleman, Godlberg (1974) a Wood (1989).

Poradenské paradigma:

- vstříc potřebám klienta a jeho schopnosti zvládat problémy a zároveň zlepšování systému služeb, které jsou schopny adekvátně reagovat

- Psychodynamické perspektivy
- Psychosociální přístup
- Humanistický přístup
- Existenciální přístup
- Sociálně psychologický a komunikační model
- Kognitivně – behaviorální teorie
- Přístup orientovaný na úkoly
- Krizová intervence
- Sociální práce se skupinami
- Komunitní sociální práce
- Aniopresivní přístup
- Ekologická perspektiva

Užití jednotlivých přístupů je třeba vždy dobře zvážit s ohledem na klientovu:

- životní situaci a problém, který je třeba řešit
- zakázku klienta a vzájemně dohodnutý cíl spolupráce
- jeho potřeby, zdroje a osobnostní nastavení

Podstatné je také:

- zázemí pracoviště a příslušné způsoby práce (poradna, KC, OSPOD, aktivistická organizace)
- vaše role ve vztahu ke klientovi (krizový nebo sociální pracovník, psycholog, terapeut, kriminalista apod.)

Specifické přístupy hrající významnou teoretickou i praktickou roli

v chápání problematiky DN:

- syndrom týraného partnera (naučená bezmocnost, sebezničující reakce, PTSP)
- DN jako problém moci a patriarchální společnosti
- faktorové teorie aj.

Specifické postupy v práci s obětí:

- odhad nebezpečnosti pachatele
- bezpečnostní plánování
- krizová intervence

Dovednosti, vědomosti:

- vnímavost na kontrolu a moc
- práce s časem
- vědomí problematiky traumatu

- Historie práce s oběťmi v ČR
- Národní, regionální a místní úroveň
- Interdisciplinární spolupráce
- Kompetence jednotlivých aktérů/ subjektů

- **Do 1989 tabu** tématu domácího násilí ve společnosti
- **Od poloviny 90. let – grass rootové iniciativy** v oblasti sociální práce s oběťmi DN bez systematické podpory či regulace státu
- **Vznik „vlajkových organizací“** – Rosa (1993), BKB (1996), ProFem (1996), Acorus (1997), Poradna pro ženy v tísní při Ekologickém právním servisu (Persefona–1999) aj.
- **2002 – vznik Aliance proti domácímu násilí** v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR (z iniciativy BKB s cílem zakomponovat domácí násilí do trestního zákona).
- **2004 – 2006 – Pilotní projekty interdisciplinární spolupráce** při řešení problematiky DN (Ostrava, Brno, Ústí nad Labem)
- **2004 – trestní zákoník** (trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí)
- **2007 – zlom díky účinnosti zákona č. 135/2006 Sb. na ochranu před DN a zákonem č. 108/2006 Sb. o sociálních službách**
- **2010 – novelizace TZ** (nové TČ – nebezpečné vyhrožování a pronásledování)

Akteři vytvářející politiku v práci s oběťmi domácího násilí:

- **MPSV** – dotační politika na sociální služby, vzdělávací programy realizace a akreditace, strategie rodinné politiky a politiky sociálních služeb
- **MS** – koncepce a akreditace programů pro oběti trestných činů
- **MV** – preventivní programy, dotační politika.
- **MZ** – koncepce a akreditace programů pro zdravotníky směřující k oběti trestných činů.
- **Úřad vlády** – Výbor Rady vlády pro lidská práva pro prevenci domácího násilí (tvorba národního akčního plánu, legislativní návrhy).

Zejména se jedná o zákony:

- Zákon, kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím
  - Zákon o sociálních službách
  - Zákon o Policii ČR
  - Trestní zákoník
  - Zákon o obětech trestných činů
  - Zákon o sociálně právní ochraně dětí aj.
- Současný právní rámec pomoci obětem domácího násilí je založen na myšlence interdisciplinární spolupráce:

POLICIE – INTERVENČNÍCH CENTER – SOUDNICTVÍ – SOCIÁLNÍCH SLUŽEB – OSPOD

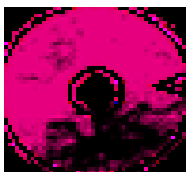

- **Aktéři** podílející se na **implementaci a tvorbě regionálních politik** v oblasti domácího násilí
- **Nadřízené orgány** subjektů pohybujících se na **místní úrovni**
- **Krajská intervenční centra** – poskytují služby osobám ohroženým DN a koordinují IDT týmy (minimálně jedno IC v každém kraji ČR)
- **Krajské úřady** – zřizovatelé intervenčních center, tvůrci dotační politiky, registrační a inspekční orgán poskytovatelů soc. služeb, tvůrci střednědobé strategie rozvoje sociálních služeb v rámci komunitního plánování

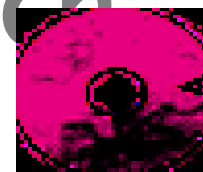
Aktéři hrající důležitou roli při naplňování zákonů, preventivních a ochranných opatření a řešení DN na místní úrovni:

- interdisciplinární týmy
- Policie ČR, státní zastupitelství, městská policie
- orgán sociálně–právní ochrany dětí
- intervenční centra
- NNO, další zařízení sociálních služeb
- služby krizové pomoci
- zdravotnická zařízení
- civilní a trestní soudy (více informací v právních blocích)
- Probační a mediační služba
- obecní a pracovní úřady aj.

- neexistuje univerzální model, vždy závisí na specifických regionu, zaměření zapojených profesí, frekvenci setkávání
- od roku 2005 – IDT tým pro řešení problematiky domácího násilí ve městě Brně.
- koordinátor – Odbor zdraví MMB
- subjekty IDT jsou státní, nestátní a městské instituce
- širší IDT tým – setkání 4x ročně
- řešitelská skupina IDT – dle potřeby se schází užší skupina odborníků nad konkrétními případy DN (vznik 2011)
- podrobnější informace na: www.idtbrno.cz
- Persefona – iniciativy pro vznik IDT spolupráce pro

„Kam oko dohlédne. Domácí násilí optikou pomáhajících“

Činnost PČR je upravena zejména zákonem o Policii České republiky č. 273/2008 Sb.

- **Kompetence PČR ve vztahu k problematice DN:**
  - přijímat trestní oznámení a vyšetřovat podezření ze spáchání TČ (zajištění důkazů, prošetřování na místě, výslechy svědků)
- **Oprávnění a povinnosti policisty:**
  - chránit bezpečnost osob a majetku
  - omezit pohyb agresivních osob
  - zajistit osobu bezprostředně ohrožující max. na 24 hodin v CPZ
  - odebrat zbraň pachateli; použít zbraň v rámci zák. podmínek
  - vykázat NO na 10 dní ze společného obydlí a informovat o tom IC

V Brně funguje specializovaná skupina kriminální policie a vyšetřování, která se zaměřuje pouze na domácí násilí.

V Ostravě – tým specialistů pořádkové policie se zaměřením na vykázání.

Činnost OSPOD je upravena především v zákoně č. 359/1999 Sb.

o sociálně–právní ochraně dětí.

- úkolem je kontrolní, preventivní, poradenská a konzultační činnost směřující k ochraně zájmů nezletilých dětí
- **Kompetence OSPOD ve vztahu k problematice DN:**
  - vyhledávat děti ohrožované násilím mezi rodiči, přijímat podněty k prošetření situace a konat šetření v rodině
  - v situaci vykázaní – povinnost kontaktovat a jednat s rodiči
  - zprostředkovat nebo uložit povinnost využít odbornou pomoc či mediaci
  - podat návrh na vydání předběžného opatření na ochranu dítěte před domácím násilím
  - zastupovat dítě jako opatrovník u soudu (nejen v případech DN)
  - vyjádřit své stanovisko a doporučení soudu v podobě

Intervenční centra jsou specializovaná zařízení pro osoby ohrožené domácím násilím, zřizovaná dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

- poskytuje převážně poradenské či jiné fakultativní služby pro osoby ohrožené DN
- IC je vždy informováno policií o vykázání a je povinno do 48 hodin kontaktovat ohroženou osobu s nabídkou pomoci
- v případě potřeby zajišťuje spolupráci a vzájemnou informovanost aktérů IDT
- v Jihomoravském kraji zajišťuje služby intervenčního centra společnost Spondea.

Poskytují základní a odborné sociální poradenství dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

Některé poradny jsou registrovanými poskytovateli pomoci obětem TČ dle zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů.

- **Principy poskytovaných sociálních služeb:**

- anonymita
- bezplatnost
- mlčenlivost
- dobrovolnost a motivovanost klienta k využívání služby
- podpora vlastních kompetencí klienta
- pracovníci sociálních služeb nemají kompetence např. k ověřování pravdivosti informací sdělených klientem, k šetření v rodině aj.
- služba je poskytována v souladu s definovanými standardy kvality sociálních služeb

Manželské a rodinné poradny jsou poskytovateli odborného sociálního poradenství dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

- pracují s **jednotlivci, páry i celými rodinami**, které se vlivem akutních či déletrvajících problémů v partnerských, manželských nebo rodinných vztazích dostali do sociálně nepříznivé situace
- většinou poskytují **bezplatné sociálně–právní a psychologické poradenství** a zprostředkování kontaktů na další odborníky
- některé poradny nabízí také službu **rodinné mediace** – především ve věcech úpravy poměrů vůči nezletilým dětem nebo realizaci asistovaných styků dětí s rodiči
- párová a rodinná terapie či mediace se **nedoporučuje v případech rozvinutého domácího násilí!**

Občanské poradny jsou registrovanými poskytovateli odborného sociálního poradenství podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

- na OP se může obrátit **každý občan**, kterému hrozí nebo se již ocitl v tíživé životní situaci, kterou neumí řešit vlastními silami.
- **OP v ČR jsou sdružené v Asociaci** a tvoří síť, která je zastřešena koordinačním centrem, které dohlíží na plnění cílů a zásad a slouží jako **zdroj jednotných informací a metodiky**
- fungují na zásadách **bezplatnosti, nezávislosti, diskrétnosti a nestrannosti.**
- klient (i pracovník) zde vystupuje **zcela anonymně**, uzavírána je pouze ústní dohoda o poskytování služby
- poskytují **poradenství v osmnácti oblastech** jako je např. bydlení, dluhy, sociální dávky, ochrana spotřebitele, pracovní a majetko-právní vztahy aj.
- **OP nenahrazují odborná pracoviště** – neposkytují služby advokátní kanceláře, krizového centra, psychologů aj. Neprovádí též výpočty sociálních dávek, důchodů a nemocničních příspěvků, ani jiné

Azylové domy poskytují pobytové služby na přechodnou dobu osobám v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení dle zákona č.108/2006 Sb. o sociálních službách.

- jednou z cílových skupin azylových domů jsou oběti DN
- pobyt si hradí klienti sami, je však definovaná max. výše úhrady
- přijetí do AD předchází většinou podání žádosti, pohovor a doložení požadovaných dokumentů
- další kritéria přijetí: příslušnost k definované cílové skupině konkrétního AD, aktuální ubytovací kapacita, osvědčení naléhavosti situace (př. stanovisko OSPOD, probíhající trestní řízení aj.)

➤ **Azylový dům s utajenou adresou:**

- vhodný pro oběti DN v přímém ohrožení ze strany násilné osoby
- podléhá přísnějším bezpečnostním opatřením
- v JMK provozuje dva azylové domy sdružení Magdalenium

Činnost zdravotnických zařízení je upravena především v zákoně č.372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování.

Dle zákona č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů mají poskytovatelé zdravotních služeb **povinnost** informovat o subjektech pomoci oběti trestných činů a předat jim příslušné kontakty.

- **Zdravotnická zařízení** (nemocnice, polikliniky, praktičtí či specializovaní lékaři) poskytují obětem ošetření a léčbu, dokumentaci a kontakty na pomáhající instituce.
- **Lékařský záznam by měl obsahovat:** okolnosti vzniku poranění nebo obtíží uváděné zraněnou osobu včetně časových údajů, uvedení totožnosti NO, podrobný záznam o celkovém vyšetření vč. lokalizace a popisu poranění, provedených úkonech a příslušných opatřeních.
- V některých zdravotnických zařízeních působí **sociální pracovníci a psychologové**, kteří pomáhají hospitalizované oběti s orientací v situaci, podporou jejího řešení a předání kontaktů či dalších informací pro návaznou pomoc.

- poskytuje péči zejména **seniorům a osobám se zdravotním postižením**, kteří nejsou schopni řešit obtížnou životní situaci vzniklou v důsledku snížené míry soběstačnosti z důvodu věku či zdravotního stavu.
- v Brně funguje tento odbor **pod MMB** a v rámci své činnosti spolupracuje s jednotlivými úřady městských částí, policií a jinými organizacemi při řešení životní situace výše uvedených osob.
- senioři a osoby se zdravotním postižením jsou **zvláště zranitelnou skupinou** obětí mj. proto, že bývají často závislí na péči násilné osoby
- **terénní pracovníci OSP** vyhledávají klienty v jejich přirozeném prostředí a provádí sociální šetření přímo v domácnosti
- OSP zprostředkovává pomoc při **řešení bytových potřeb** např. v situaci po vykázání násilné osoby z domácnosti, kde není nikdo jiný, kdo by péči o oběť zajistil.